

Ko Sturkop

Mietje Walewijk alias Marie Gomez; een (niet te) vergeten operazangeres

De Hollands-Franse tijd

In dit artikel wordt het leven van de vergeten Joodse operazangeres Marie Walewijk geschetst. Wij bespreken haar opkomst en haar successen in haar woonplaats Den Haag. Mietje Walewijk trad al op jonge leeftijd op als operazangeres. In binnen- en buitenland had zij groot succes. In Nederlandse kranten werd zij destijds veel geroemd.¹ Haar leven kon pas in kaart worden gebracht nadat duidelijk werd dat zij onder de artiestennaam Marie Walewijk optrad en later als Marie Gomez door het leven ging. In het onderzoek dook haar naam voor het eerst op, toen zij trouwde met Jacobus (Ko) Gobes, de jongste kleinzoon van Marianne Gobes-Sturkop.^{2,3}

Mietje Walewijk (verder Marie genoemd) werd geboren als jongste kind en enig dochter van Abraham Salomon Walewijk en Jetje van Straten.⁴ Haar talent moet al op jonge leeftijd zijn opgevallen, want toen Marie in 1907 een aanstelling bij de Opera van Parijs kreeg, meldde de 'Club de Bienfaisance' in Amsterdam trots dat zij had bijgedragen aan haar ont-plooiing en noemde Marie het 'zingend' bewijs voor de door hen beoefende liefdadigheid.

Actief in Amsterdam en Parijs

Toen zij net 21 jaar was vertrok zij in januari 1907 voor acht maanden naar Parijs. Marie keerde nog tweemaal voor een korte periode terug naar Amsterdam. In september 1908 verliet zij de hoofdstad voorgoed. Haar toekomstige echtgenoot Ko reisde met haar mee. In juni 1910 streken Marie en haar ouders vanuit Parijs neer in Den Haag, waar zij in april 1911 met Ko trouwde.⁵ Het paar bleef in Den Haag wonen. Waarom verhuisde Marie zo vaak en hoe zijn de naamsvarianten te verklaren?

Voordat zij voor de eerste keer naar Parijs vertrok, repten de kranten over haar gelukkige debuut in november 1906 bij de 'Italiaansche Opera'. Dit zou de aanzet zijn geweest om in Parijs haar studie te voltooien. Later zei men dat dictie en dramatiek haar in het Frans en Italiaans zo goed afgingen. Maar vóór dat debuut had zij al bekendheid verworven. In januari 1905 gaf Marie Walewijk in de Kleine Zaal van het Concertgebouw een liefdadigheidsconcert.⁶ De befaamde Willem Mengelberg dirigeerde het concert. Marie was net negentien jaar en moet dus al voor dit debuut een zekere bekendheid hebben genoten.

Het valt op dat er in de periodieken van meet af aan geen sprake is van haar echte voornaam. 'Marie' als artiestennaam zal in de wereld van de opera heel wat representatiever geklonken hebben dan 'Mietje'.

Een recensent beluisterde haar in juni 1905 voor het eerst, toen zij in het Kurhaus met het 'Philharmonisch Orkest' haar medewerking verleende aan een matinée. Hier lezen we al de belofte voor een rijke artistieke toekomst: *"...Mej. Walewijk was mij een onbekende en vermoedelijk ook voor de meeste bezoekers... en ik weet dan ook niets van haar te vertellen dan dat wat we nu van haar hoorden. Dat gehoorde – een aria uit Verdi's Aïda en drie liederen – werden zeer aannemelijk aangeboden; de stem is lang niet van de minsten, een lieve sopraan... Wel moet de stem nog aan macht winnen, maar dat zal, hoop ik, met de tijd wel komen..."*.

In december 1905 lezen we weer over haar. Zij trad op bij een jubileum van de 'Ancient Order of Foresters', waar zij veel bijval oogstte. Diezelfde maand zong zij tijdens een soirée in de Concertzaal van de 'Maatschappij voor den Werkenden Stand'. Ze kreeg goede kritieken ook al stond zij nog aan het begin van haar loopbaan: *"...Zij heeft een groot geluid van beslist dramatische uitdrukking, een bijzonder mooi geluid, warm en toch week. Zij heeft gevoel en temperament. Zij heeft zuiverheidsbegrip en zeggingsgave, die bij meer literaire ontwikkeling tot zeggingskracht kan groeien. Kortom, mejuffrouw Walewijk is een geboren kunstenaar... Zij zou een aanwinst zijn voor bijvoorbeeld de Fransche Opera in Den Haag. Gans haar aanleg is Romaans, wat niet te verwonderen is, aangezien haar moeder een Française is.⁷ ...Niet voor niets is zij een kunstenaar "par droit de naissance..."*.

1906 was een drukbezet jaar voor haar, hoewel lang niet alle aankondigingen en recensies ons bekend zijn. In mei van dat jaar was er een propagandaconcert van de zangvereniging 'De Stem des Volks', in het Paleis voor Volksvlijt, waar Marie Walewijk haar kwaliteiten ten gehore bracht. Ze trad in die maand ook op in het Concertgebouw tijdens een liefdadigheidsconcert van de Vereniging Mercator en tijdens een solistenoperaconcert zong zij in een duet uit de Cavalleria Rusticana.

In november 1906 vond het hierboven al genoemde 'debuut' bij de 'Italiaansche Opera' plaats: *"...Zo ooit dan is hier zeker de spreuk bewaarheid "Zij kwam, zag en overwon". De Hollandse zangeres Mej. Walewijk, die zich onder leiding gesteld had van de bekwame directeur Sigr. Cav. M. de Hondt en de beroemde orkestleider Sigr. Coniglio, om van de eerste de Italiaanse taal en van de tweede de muziek te leren, heeft gedebuteerd in de rol van Santuzza in Cavalleria Rusticana, een debuut met heel veel aanhef aangekondigd en waarvan men dus heel veel verwachtte. En aan de verwachtingen is niet alleen behoorlijk voldaan, neen, voluit gezegd: Mej. Walewijk heeft in alle opzichten de verwachtingen die men van haar koesterde verre overtroffen. In de allereerste plaats wat betreft de zang: die was buitengewoon, haar spel kolossaal groot en de uitspraak der Italiaanse taal gewoon overbluffend..."*

Een ander artikel meldde, dat zij eerder al bij de Nederlandsche Opera te horen was geweest (toen nog in een zeer ondergeschikte rol), maar verwacht werd dat zij *"...door haar buitengewone studie spoedig in staat zal zijn in een vreemde taal, in een partij van betekenis succesvol op te treden. En lang zal het niet duren of ook in Italië zal men getroffen worden door haar zeer aangename zang..."*

In 1906 zien wij ook het regelrechte bewijs dat Marie dezelfde was als Mietje Walewijk. Zo kon men bij haar moeder, mevrouw Walewijk, in de Sarphatistraat 152, kaartjes kopen voor een groot liefdadigheidsconcert in de Grote Zaal van het Concertgebouw, waar dochter Marie als soliste optrad.

In januari 1907 vertrok Marie met ouders en toekomstig echtgenoot naar Parijs. Zij trad daar op maar ook in andere Franse steden, zoals in Reims. Het bleef niet zonder gevolgen. Marie kreeg een aanbieding om zich voor

de winter van 1907-1908 aan de 'Groote Opera' te Parijs te verbinden. Dit bericht kwam binnen voordat zij in de herfst een concertreis door Zuid-Frankrijk beëindigde. In juli 1908 verbleef zij weer in Parijs en daarna tot september in Amsterdam. Over deze periode zijn er in Nederland geen krantenberichten over haar aangetroffen.⁸

In juli 1909 werd vermeld dat 'onze landgenote mejuffrouw Walewijk aan Hammerstein's Opera te New-York was verbonden'. Waarschijnlijk heeft zij niet in de Verenigde Staten opgetreden en wellicht gaf Hammerstein uitvoeringen in Europa.

Wonend en werkend in Den Haag

Vanaf 1909 dook steeds de naam Marie Gomez op.⁹ Gomez: Gobes mischien; zij was immers getrouwd met Ko Gobes. Voor een operazangeres, die veel in het buitenland optrad, klonk Gomez als artiestennaam beter dan Gobes of Walewijk.

Het viel niet moeilijk aan te tonen dat onder de namen Mietje Walewijk, Marie Walewijk, Marie Gobes-Walewijk en Marie Gomez één en dezelfde persoon bedoeld werd. Onder deze namen is een groot aantal verbin-tenissen met operagezelschappen bekend.¹⁰

In november 1910 vestigde Mietje zich met haar ouders weer in Nederland, nu in Den Haag. Tijdens haar verblijf in Parijs, waar zij een seizoen aan de Opera verbonden was, ontving zij een aanbieding van de 'Fran-sche Opera' uit de hofstad. Na terugkomst in Nederland ging zij een con-tract aan als forte-chanteuse.¹¹ Vanaf haar terugkomst en kort voor haar huwelijk, trad zij op onder de naam Marie Gomez. Vaak werd daar haar meisjesnaam Walewijk aan toegevoegd. Zo zong zij in 1910 als Marie Gomez-Walewijk in het Amsterdamse Paleis voor Volksvlijt tijdens een uitvoering van 'Les Huguenots'.

"...Onder de naam van Mme. Gomez, die als Valentine optrad, debu-teerde een dame, die in de Amsterdamse wereld zeer goed bekend is. ... Mej. Walewijk's debuut hier maakte een zeer goede indruk. Een krach-tige stem, zeer geschikte krachtige figuur, goede ofschoon een weinig stereotype actie. Met warmte werd Mme. Gomez toegejuicht en haar werden (o smakeloosheid!) in het midden van het derde bedrijf twee



Deze foto verscheen in 'Het Tooneel', editie mei 1916.

bloemstukken aangeboden..." Doordat nog lang niet alle historische kranten en kunstperiodieken zijn gedigitaliseerd, ontbreken er regelmatig enkele jaren in de berichtgeving over haar.

In maart 1912 schonk zij het leven aan haar enig kind, Margaretha. Ruim een jaar later treedt zij weer op, opnieuw in het Paleis voor Volksvlucht. Haar stem moet intussen aan kracht en drama hebben gewonnen want men noemde haar vanaf dat moment nu steeds vaker 'forte chanteuse'. Bij aankondigingen in de krant wordt regelmatig haar naam als eerste genoemd. In onderstaand fragment van de recensie werd zij indrukwekkendste vermeld: *"...Van de solisten komt madame Gomes het eerste in aanmerking, ook omdat haar prestaties het beste was van wat in alleenzang en spel werd ten gehore gebracht. Haar geluid is groot, in hoogte en medium sympathiek en uitmuntend geschoold; daarbij bezit zij veel temperament en wist dat vaak tot treffende expressie te bren-*

gen. Wij willen slechts noemen haar vertolking van de aria uit Verdi's 'Aïda' en van haar partij in een duet uit dezelfde opera...".

Dat Marie's stem zeer krachtig was, vertolkte een recensent in november 1914, toen hij schreef 'dat het een zegen was dat deze dame niet boven hem woonde': 'Dusdanig schrik je van de "fureur" van de ontketende dame, die zich dubbel forte aan de boezem van "mon païre chéri" smakt.' Bij deze gelegenheid vertolkte Marie Gomez Rachel in 'La Juive'. 'Maar dan!' vervolgt de recensent, 'in de volgende bedrijven geeft Marie Walewijk een zo sublieme zang, en nog beter een zo ontroerend nobel sentiment, dat ge absoluut het weinig romantische van haar persoonlijke toneelfiguur vergeet. Van deze Rachel blijft bij – dank zij het expressievermogen der stem – de prachtige overpeinzende 'lyriek' der romances, de innige, vrouwelijke, liefdevolle heldhaftigheid der opofferende figuur.'

Toen de Haagse Schouwburg in 1916 wegens een ingrijpende verbouwing tijdelijk werd gesloten, kreeg Marie Walewijk verschillende engagementen in het buitenland, totdat zij naar Den Haag terugkeerde om zich opnieuw zich aan de 'Fransche Opera' te verbinden.¹²

Het tijdschrift 'Het Tooneel' schrijft in mei 1916 dat zij zich voorlopig uitsluitend aan het zangonderricht wijdde.¹³ Dit kan met de sluiting te maken hebben, maar haar optreden ging volgens andere bronnen gewoon door. Wel zal rond deze tijd haar loopbaan als zanglerares gestalte hebben gekregen.

In 1915 volgde een aantal operaconcerten, bijvoorbeeld in de Grote Zaal van het Concertgebouw "door de "voornaamste solisten" der Koninklijke Fransche Opera te Den Haag, in de Nieuwe Concertzaal in Arnhem, een 'Belgisch Concert' en een Groot Populair Operaconcert in de Groote Schouwburg van Den Haag. Zij trad ook regelmatig in Scheveningen op, zowel in de Kurzaal, samen met het Residentie-orkest, als in het Seinposttheater. Steeds werden bekende opera's ten gehore gebracht en kreeg de vooraanstaande rol van Marie Gomez, forte chanteuse, speciale aandacht. De N.V. Nederlandsche Opera en Operette presenteerde in 1918 haar 'Tableau de la Troupe', met de damessoliste Marie Gomez op de voorgrond, o.a. in Carré met Verdi's Aïda. Andere hoofdrollen volgden. In de laatste maanden dat zij in Den Haag woonde, trad Marie minstens nog

éénmaal op tijdens een winterconcert door de harmonievereniging Concordia.

“...Voor deze opera-avond is de vererende medewerking verzekerd van Madame Marie Gomez, soprane dramatique de l’Opera ‘La Monnaie’ te Brussel, Theatre Royal Francais te Den Haag, Opera Scala te Milaan en Theatre Charlottenburg te Berlijn...”

Een hele erelijst...

Noten:

1 De meeste informatie komt uit www.delpher.nl. De collectie tot en met april 2016 is geheel doorgenomen, onder de Mietje's eigen naam en de artiestennamen.

2 Marianne Gobes-Sturkop is onderwerp van aflevering 3 van 'Zusters van ijzer', Wed. Gobes en Zoon et al, *Misjpage* 22 (2009) 3, pp. 93-101.

3 Het huwelijk vinden we in www.wiewaswie.nl.

4 Geboren op 24 december 1885 te Amsterdam.

5 Mietje trad op 25 april 1911 in Amsterdam onder haar eigen naam in het huwelijk. Maar in het Haagse bevolkingsregister staat zij als Marie Walewijk ingeschreven. Daar is haar geboortjaar 1886, terwijl de datum 24 december wél correct is. Een verjongingskuur?

6 Marie Walewijk wordt bij andere gelegenheden ook wel als

mezzosopraan aangeduid.

7 De moeder van Mietje, Jetje Walewijk-van Straten, was Nederlandse en had gewoon de Nederlandse nationaliteit. Leden van de familie Walewijk verbleven echter veelvuldig in Frankrijk, zo ook Jetje.

8 Helaas zijn de Franse en Italiaanse kranten, voor zover mij bekend, nog niet of nauwelijks digitaal toegankelijk.

9 Mietje Walewijks artiestennaam Marie Gomez danken wij aanvankelijk aan www.theaterarchief.nl. Een enkele maal komen wij ook de spelling 'Gomes' tegen. Lastig was het dat Marie Gomez een algemeen voorkomende naam is.

10 Er zijn heel wat meer voorstellingen bekend van Marie Walewijk alias Gomez. Ook andere informatie over haar leven en loopbaan is voorhanden. Vanwege de ruimte in *Misjpage* is dat hier weggelaten; verdere in-

formatie is te verkrijgen bij ko@sturkop.nl.

11 Een forte-chanteuse is de dramatische zangeres in een gezelschap.

12 Het valt aan te nemen dat een volgende lichting toevoegde historische kranten bij www.delpher.nl ook voor de periode 1915-1919 berichten over Marie Walewijk zal tonen. Haar optredens bij de Koninklijke Fransche Opera in Den Haag eindigden, voor zover bekend, in 1915. In 1919 stond Marie daar weer op de planken.

13 Aan 'Bijzondere collecties' van de Universiteit van Amsterdam danken we de editie van 'Het Tooneel', waarin behalve de foto hier ook aanvullende informatie is opgenomen. Ook is deze afdeling in het bezit van een zeldzaam geluidsfragment, waarop Marie Gomez in het Frans te beluisteren is als Rachel in 'La Juive'.